

05 Osobnost

- ▶ *Jak zjistit jestli má někdo schizofrenii?*
- ▶ *Jak rozhodnout, jestli člověk, který byl hospitalizován pro sebevražední sklony, může být propuštěn?*
- ▶ *Podle čeho vybrat z uchazečů na pozici vedoucího oddělení/ policistu?*
- ▶ *Podle čeho doporučit zaměření v rámci kariérního poradenství?*

- ▷ *Podle čeho dělit lidi?*
- ▷ *Jak vybrat kategorie?*
- ▷ *Jak to zjišťovat?*

Def: Osobnost:

- ▷ jedinečné, stále a typické vzorce myšlení, emocí a chování definující jedincův osobnostní styl při interakci s fyzickým a sociálním prostředím (Atkinsonová, 2003, str. 696)

Def: osobnostní rys (trait):

- ▷ generalizovaná neuropsychická struktura (Allport, 1937)
- ▷ vrozená nebo získaná charakteristika, která je konzistentní, perzistentní a stabilní (Wollman, 1973)
- ▷ popisné prvky osobnostní struktury, hypotetické proměnné vyvozené z pozorovaných projevů, o kterých předpokládáme, že je lze vztáhnout ke struktuře organismu a k jeho vztahům vůči prostředí (Balcar, 1983)

Typy dat

Strukturované / nestrukturované

Doplňování / volba / Likertova škála

▷ Self-report data
+ / - ?

▷ Observer-report data
+ / - ?

Přirozené / umělé podmínky

▷ Test data
+ / - ?

Response set

- ▷ Acquiescence bias
- ▷ Extrémní odpovídání
- ▷ Sociální žádoucnost

Identifikace rysů

- ▷ Lexikální přístup, lexikální hypotéza
- ▷ Statistický přístup
- ▷ Teoretický přístup

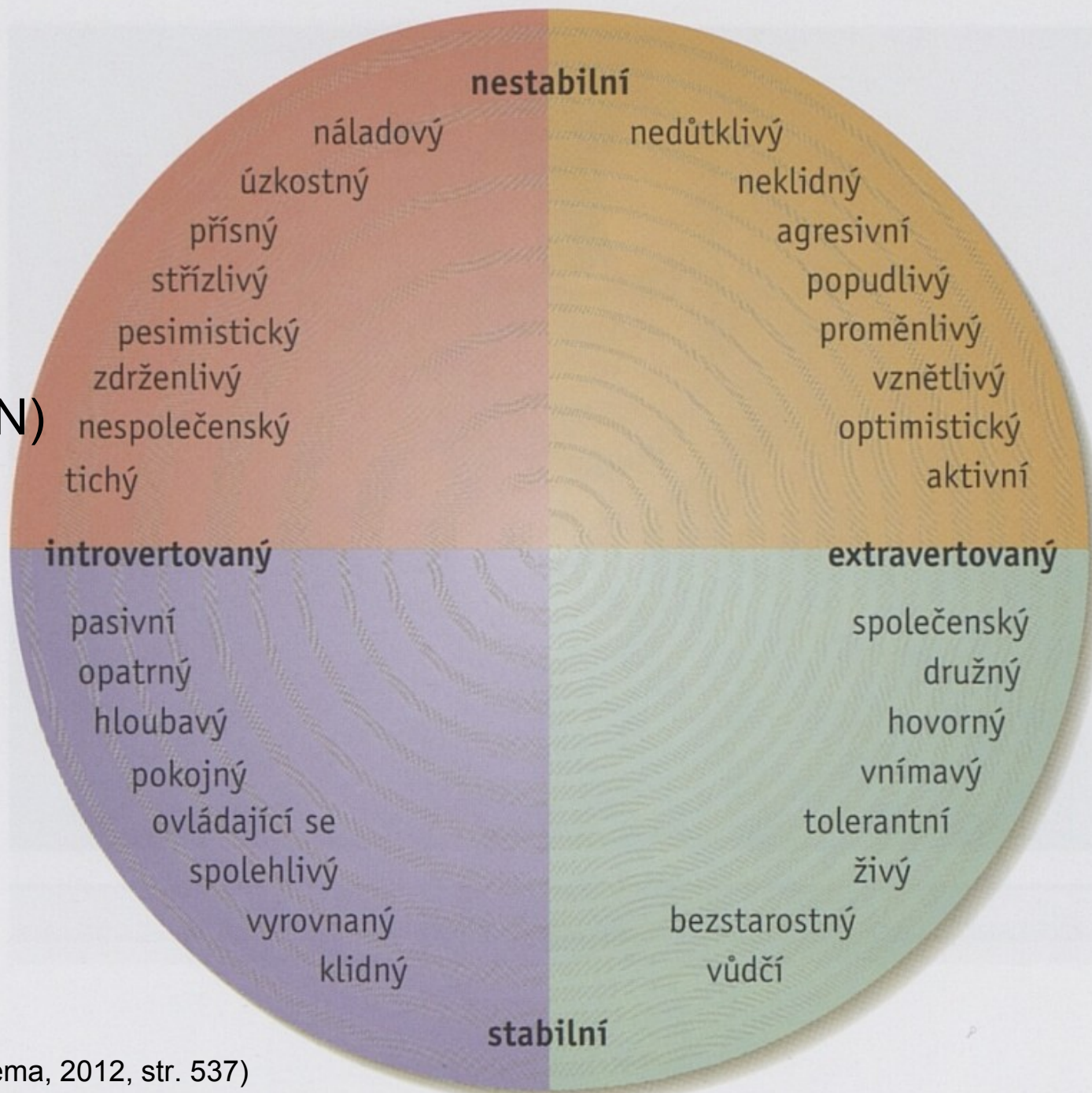
Taxonomie: Eysenck

Hierarchická struktura, **Super rysy:**

- ▷ Extraverze – introverze (E)
- ▷ Neuroticismus – emoční stabilita (N)
- ▷ Psychoticismus (P)

Typy osobnosti:

- ▷ Sangvinik: stabilní extravert
- ▷ Cholerik: labilní extravert
- ▷ Melancholik: labilní introvert
- ▷ Flegmatik: stabilní introvert

Taxonomie: Big 5

Reprezentativní rysové škály

otevřenost

konvenční–originální; bojácný–odvážný;
konzervativní–liberální

svědomitost

bezstarostný–opatrný; nespolehlivý–spolehlivý;
nedbalý–svědomitý

extraverze

samotářský–společenský; tichý–mnohomluvný;
nesmělý–bezprostřední

vstřícnost

popudlivý–dobromyslný; bezohledný–ohleduplný;
sobecký–nesobecký

neuroticismus

klidný–ustaraný; odolný–zranitelný; jistý–nejistý

Diagnostika osobnosti

- ▶ Dotazníky
 - Eysenckův osobnostní dotazník
 - NEO-PI (Big 5)
 - Minnesota Multiphasic Personality Inventory
- ▶ Projektivní: verbální, grafické (kresba), manipulační (volby)
 - Rorschachův test
 - Kresba postavy
- ▶ Objektivní testy osobnosti
 - Stroopův Color-Word Test

Dotazníky

Jednodimenzionální

- ▷ Škála klasické sociálně situační anxiety a trémy (KSAT)
- ▷ Katalogový test

Vícedimenzionální

- ▷ Eysenckův osobnostní dotazník
- ▷ NEO-PI (Big 5)
- ▷ Minnesota Multiphasic Personality Inventory (MMPI)
- ▷ Myers-Briggs Type Indicator

NEO pětifaktorový osobností inventář

Příklad položek:

- ▷ N: obvykle si nedělám starosti (R)
- ▷ E: mám rád(a) kolem sebe mnoho lidí
- ▷ O: nerad(a) ztrácím čas denním sněním (R)
- ▷ A(p): snažím se být zdvořilý(á) ke každému, s kým se setkám
- ▷ C(s): své věci udržuji v pořádku a čistotě

Odpověď: škála 0-4 (vůbec nevystihuje – úplně vystihuje)

Minnesota Multiphasic Personality Inventory (MMPI)

Norma vs. abnormalita

Položky (567):

- ▶ Nikdy jsem neudělal nic nebezpečného jenom pro pocit vzrušení
- ▶ Jen málokdy se během dne zasním
- ▶ Matka nebo otec mě často nutili, abych je poslechl, i když mi to připadalo nesmyslné
- ▶ Občas mi myšlenky běželi v hlavě tak rychle, že jsem je ani nestačil vyslovit

Odpověď: je to pravda/ není to pravda/ nevím, nemohu říci

Škály MMPI. První tři škály jsou škály „validity“, které pomáhají určit, zda člověk odpověděl na testové položky pečlivě a poctivě. Například škála F (frekvenční) měří, nakolik dává testovaná osoba atypické nebo málokdy se vyskytující odpovědi. Vysoký skóre na této škále obvykle naznačuje, že jedinec byl při odpovídání zmatený nebo nepozorný. (Vysoké skóre na škále F se však často vyskytují společně s vysokými skóre na škále schizofrenie, která měří bizarní myšlení.) Zbývající „klinické“ škály byly původně pojmenovány podle kategorií psychiatrických poruch, ale interpretace v současné době klade důraz spíše na vlastnosti osobnosti než na diagnostické kategorie.

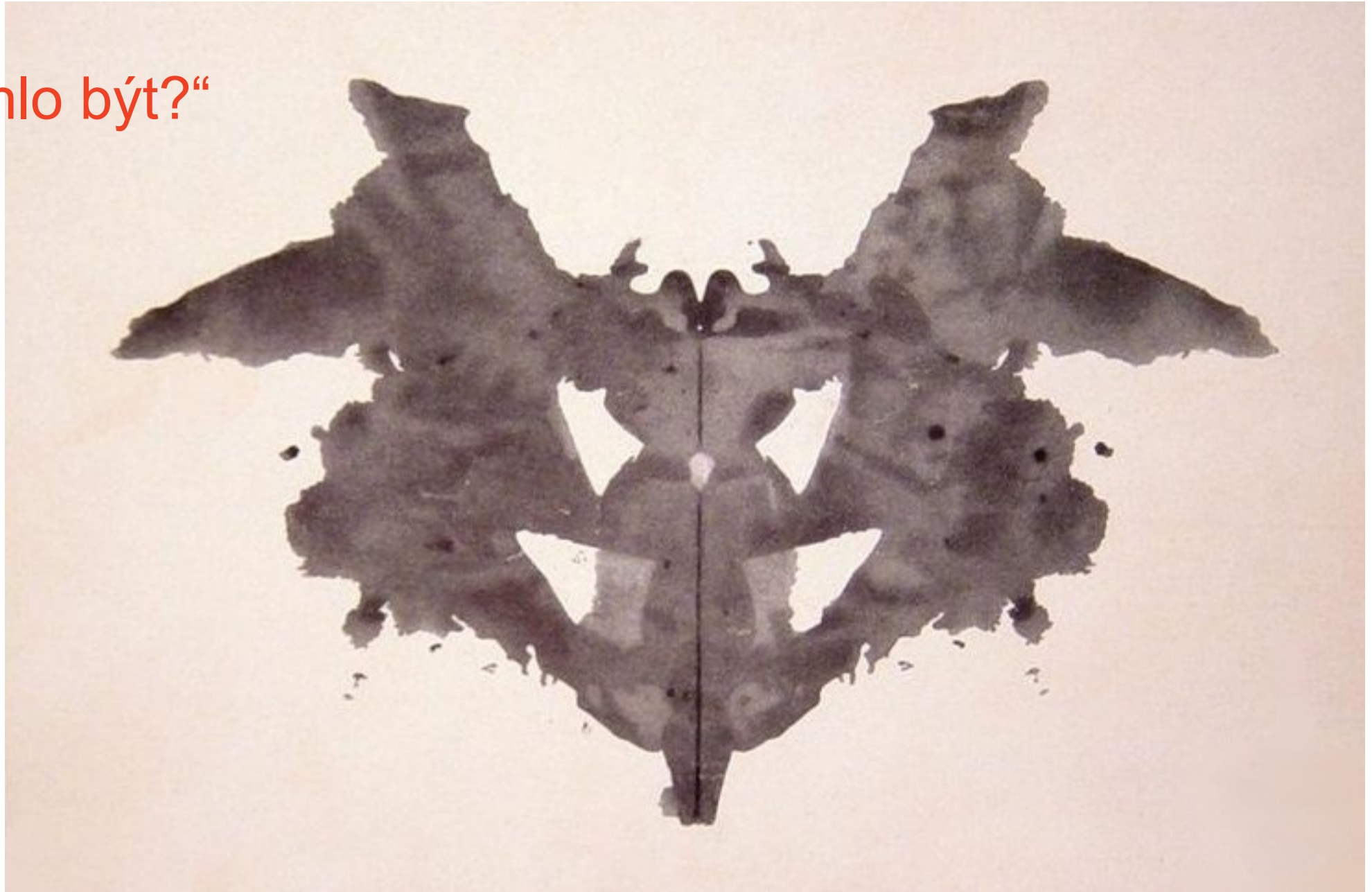
Název škály	Zkratka	Interpretace vysokých skóreů
lež	L	popření běžných slabých stránek
četnost	F	neplatnost profilu
korekce	K	obranný, vyhýbavý postoj
hypochondrie	Hs	důraz na tělesné pocity
deprese	D	nešťastný, sklíčený
hysterie	Hy	na stres reaguje popřením problémů
psychopatie	Pd	nedostatek sociálního přizpůsobení, časté střety se zákonem
maskulinita–feminita	Mf	femininní orientace; maskulinní orientace
paranoia	Pa	podezíravý
psychastenie	Pt	ustaraný, úzkostný
schizofrenie	Sc	uzavřený do sebe, bizarní myšlení
hypomanie	Ma	impulzivní, popudlivý
sociální introverze–extraverze	Si	introvertní, plachý

(Nolen-Hoeksema, 2012, str. 540)

Projektivní testy

- ▶ Verbální
 - Rorschachův test
 - Tematický apercepční test
- ▶ Grafické (kresba)
 - Kresba postavy
- ▶ Manipulační (volby)
 - Barevný pyramidový test

„Co by to mohlo být?“

Tematický apercepční test

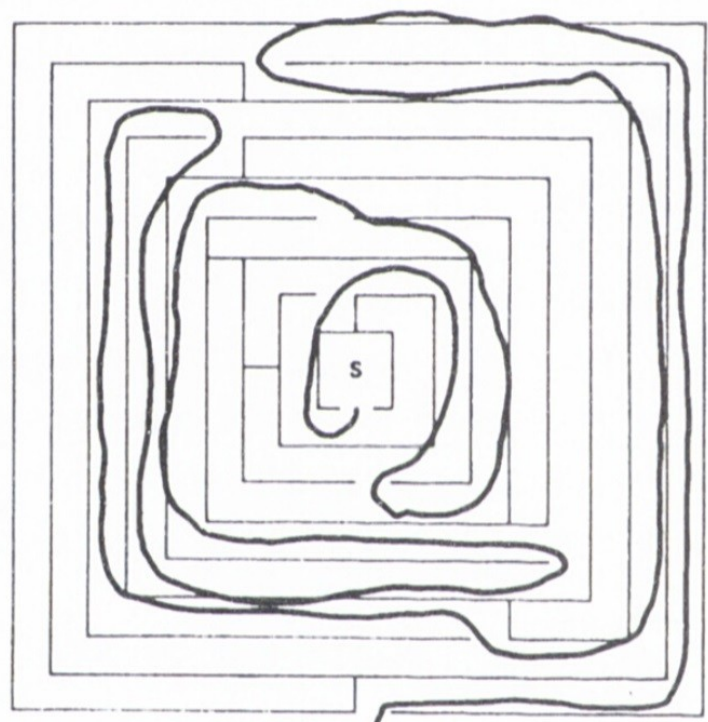
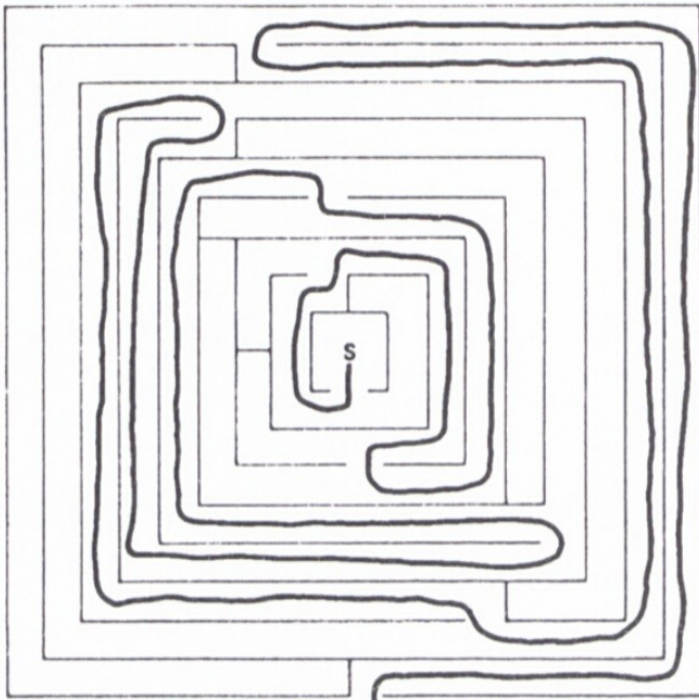
Objektivní testy

- ▷ Porteusovy labyrinty
- ▷ Zrcadlové kreslení
- ▷ Stroopův test

Dumper, K. et al. The mirror-tracing task. Retrieved from <https://opentext.wsu.edu/psych105/chapter/8-2-how-memory-functions/>

(Svoboda et al., 2015, str. 366)

červená modrá žlutá zelená modrá zelená červená
žlutá modrá zelená modrá červená červená zelená
žlutá červená modrá žlutá modrá zelená modrá
žlutá zelená červená žlutá modrá zelená modrá
červená modrá červená zelená žlutá červená
modrá žlutá zelená žlutá modrá modrá zelená
červená žlutá modrá zelená modrá červená žlutá
modrá červená modrá zelená žlutá červená modrá
žlutá zelená modrá zelená červená žlutá modrá
zelená modrá červená modrá zelená červená
zelená žlutá

červená modrá žlutá zelená modrá zelená červená
žlutá modrá zelená modrá červená červená zelená
žlutá červená modrá žlutá modrá zelená modrá
žlutá zelená červená žlutá modrá zelená modrá
červená modrá červená zelená žlutá červená
modrá žlutá zelená žlutá modrá modrá zelená
červená žlutá modrá zelená modrá červená žlutá
modrá červená modrá zelená žlutá červená modrá
žlutá zelená modrá zelená červená žlutá modrá
zelená modrá červená modrá zelená červená
zelená žlutá

Objektivní testy

Stroopův test

- ▶ 3 tabulky a 4 subtesty:
 - Slova označující barvy
 - Obdélníky různých barev
 - Barvy napsané v různých barvách
 - (nepovinný) střídání barva slovo barva slovo
- ▶ Hodnocení: čas, počet chyb

Využití testů osobnosti

- ▷ Klinický kontext (psychiatrie)
- ▷ Poradenství
- ▷ Přijímací řízení

Další zdroje

- ▷ TedEd Why incompetent people think they're amazing (self-report data)
https://www.youtube.com/watch?v=pOLmD_WVY-E&t=1
- ▷ Crash course: Measuring Personality:
https://www.youtube.com/watch?v=sUrV6oZ3zsk&list=PL8dPuuaLjXtOPRKzVLY0jJY_uHOH9KVU6&index=23
- ▷ MBTI <http://test-mbti.hys.cz/index.php>
- ▷ SciShow psych Stroop task <https://www.youtube.com/watch?v=reUic5tyVwo>
- ▷ TedEd o Rorschachu (<https://www.youtube.com/watch?v=LYi19-Vx6go&t=3s>)
- ▷ SciShow psych ROR (<https://www.youtube.com/watch?v=7aendfVIBBk>)
- ▷ Crash course: ROR, Freudians
https://www.youtube.com/watch?v=mUELAIHbCxc&list=PL8dPuuaLjXtOPRKzVLY0jJY_uHOH9KVU6&index=22

Zdroje

- ▶ Larsen, R. J., & Buss, D. M. (2017). *Personality Psychology: Domains of knowledge about human nature* (6th). New York: McGraw-Hill Education.
- ▶ Nolen-Hoeksema, S. (2012). *Psychologie Atkinsonové a Hilgarda* (Vyd. 3., přeprac). Praha: Portál.
- ▶ Svoboda, M., Krejčířová, D., & Vágnerová, M. (2015). *Psychodiagnostika dětí a dospívajících* (Třetí vydání). Portál.